

ŁĘŻANY

cmentarzysko z okresu
wpływów rzymskich
i wędrówek ludów
na POJEZIERZU
MRĄGOWSKIM

*cemetery
of the Roman Period
and the Migration
Period in the MRĄGOWO
LAKE DISTRICT*

ŁĘŻANY

cmmentarzysko z okresu wpływów rzymskich
i wędrówek ludów na POJEZIERZU MRĄGOWSKIM
*cemetery of the Roman Period and the Migration
Period in THE MRĄGOWO LAKE DISTRICT*

[PL] ▼

Obszar Pojezierza Mrągowskiego niemal od zawsze stanowił tereny dogodne do osadnictwa. Pod ziemią ukryte są ślady po dawnych mieszkańcach, które dzięki badaniom archeologicznym przynoszą wiedzę na temat zwyczajów i zachowań ludzi w starożytności.

[ENG] ▼

The area of the Mrągowo Lake District is very convenient for settlement. Traces of life of the ancient people, hidden under the surface of ground and investigated by archaeologists bring us knowledge about the past, customs and behaviour of these people.

- ▶ Spośród grobów popielnicowych wyróżnia się pochówek, w którym zmarłego umieszczono w tzw. urnie okienkowej. Naczynie oraz przykrywająca go misa posiadają identyczne, idealnie dopasowane wycięcia, tworzące „okienko”.
- ▷ *Among urn graves, the grave 22 B is unique; in the pit with the remains of a funeral pyre an urn was found with a square opening at the edge. The vessel was covered with a bowl with a similar, fitting opening.*

W 2012 roku w lesie nieopodal wsi Łężany położonej nad Jeziorem Legińskim odkryto pozostałości dużego cmentarzyska użytkowanego od 2. połowy II po początek VI wieku n.e. Czas ten

In 2012, in the forests close to Legińskie Lake and nearby Łężany village were discovered the remnants of a big cemetery used from the 2nd half of the 2nd century AD until the beginning of the

▲ Grób jamowy i popielnicowy z cmentarzyska w Łęczanach

△ Pit graves of the cemetery in Łęczany

nazywamy młodszym (bądź późnym) okresem wpływów rzymskich (do 2. połowy IV w. n.e.) i okresem wędrówek ludów (od końca IV w. n.e. po koniec VII wieku).

6th century AD. This period is called early and Late Roman Period (until the second half of the 4th century AD) and Migration Period (from the end of the 4th century AD until the end of the 7th century).

Ludność chowająca swoich zmarłych na cmentarzysku w Łężanach utożsamiana jest przez badaczy ze starożytnymi Bałtami. Pierwsze wzmianki o nich pochodzą z początków naszej ery, kiedy to rzymski historyk Korneliusz Tacyt opisuje w *Germanii* północne krańce znanego Rzymianom barbarzyńskiego świata. Archeolodzy uważają jednak, że Bałtowie zasiedlili te tereny znacznie wcześniej. Najstarszą wiązaną z etnosem bałtyjskim kulturą archeologiczną jest rozwijająca się od VI w. p.n.e. po początek naszej ery kultura kurhanów zachodniobałtyjskich.

▲ Stropy grobów jamowych
△ *Outline of the pit graves*

The people buried their dead at this cemetery are identified with the ancient Balts. First mentions concerning this particular group come from the beginning of the modern era. Their author is a Roman historian, Tacitus of Germania. Surely, they had been inhabiting this region much earlier. The eldest archaeological culture connected with the Balt ethnos is the West-Balt Barrow Culture which marked its development from the beginning of the 6th century BC until the beginning of the 1st century AD.

Grób z zapinkami ►
cykadowymi
w chwili odkrycia
Grave with cicada ►
brooches at the mo-
ment of discovery

▼ Wyposażenie
pochówków z zapin-
kami cykadowymi
▼ Grave inventory with
cicada brooches

■ Jednym z najciekawszych zna-
lezisk z badań w roku 2013 jest
pochówek trojga małych dzieci.
Wśród towarzyszącego im wy-
posażenia znaleziono cztery za-
pinki cykadowe. Ozdoby te, nie-
zwykle popularne w okresie
wędrowek ludów wśród ple-
mion Ostrogotów i Gotów krym-
skich, najczęściej spotykane są
nad środkowym Dunajem i na
Krymie w połowie v w. n.e.

□ One of the most interesting
finds of the 2013 is a burial grave
of three small children. Apart
of other equipment, four cicada
brooches were found. These or-
naments, very popular during the
Migration Period among Ostro-
goth and Crimea Goth tribes, are
chiefly noted in the middle-Dan-
ube area and in the Crimea in
the half of the 5th century AD.

▲ Żelazna sprzączka z okuciami pasa, 2 połowa II wieku

△ Iron buckle with belt fitting, 2nd half of the 2nd century

◀ Srebrne naszyjniki, 2 połowa V wieku

◁ Silver necklaces, 2nd half of the 5th century

◀ Brązowe szczypczyki, 2 połowa IV wieku

◁ Bronze tweezers, 2nd half of the 4th century

Najstarsze zabytki odkryte w Łęczanach, datowane na okres wpływów rzymskich, należą do kultury bogaczewskiej. Późniejsze, pochodzące z okresu wędrówek ludów, prawdopodobnie należy wiązać z kulturą Dollkeim/Kovrovo.

Older artefacts discovered in Łęczany are dated to the Roman Period and associated with the Bogaczewska Culture, whereas the latter, coming from the Migration Period, with the Dollkeim/Kovrovo Culture.

▲ Prace na stanowisku
△ *Excavation works at the site*

Badania wykopaliskowe na cmentarzysku prowadzone są od 2013 roku przez Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego oraz Fundację Dajna im. Jerzego Okulicza-Kozaryna. W pracach uczestniczą studenci odbywający praktyki terenowe oraz liczni wolontariusze. W ciągu dwóch sezonów wykopaliskowych przebadano niewielką część nekropoli, nie więcej niż 15%–20% szacowanej wielkości całego cmentarzyska, jednak rodzaj i wartość naukowa odkrytych zażytków przerosła najśmielsze oczekiwania badaczy.

Starting from 2013, the site came under regular excavation, led by the Institute of Archaeology of the Warsaw University and Jerzy Okulicz-Kozaryn «Dajna» Foundation. Archaeology students of the Warsaw University profit from the possibility to get their practical experience in the field. Even if it may seem that during only two archaeological seasons, only a small part of the necropolis has been investigated, not more than 15%–20% of the estimated size of its total size, the type and archaeological value of the findings exceeded all expectations of the researchers.

▲ Stropy grobów popielnicowych
 △ Outline of the urn graves

Na cmentarzysku odkryto ponad 90 grobów ciało-
 palnych różnych typów.
 Spalone szczątki zmarłych
 były składane do popielnic
 (urn), pojemników orga-
 nicznych bądź bezpośrednio
 do jam grobowych, często
 wypełnionych szczątkami
 stosu pogrzebowego.

Over 90 graves were
 discovered at the cem-
 etery. The graves were
 of different form. Burnt
 human remains were
 deposited in urns, organic
 vessels or directly into pit
 graves which would be
 very often filled with the
 remains of a funeral pyre.

- ▲ Sprzączki i zapinki brązowe w chwili odkrycia, złożone w drewnianej szkatułce obok szczątków zmarłego
- △ *Buckles and brooches deposited in a wooden box next to the remains of the dead, at the moment of discovery*

Zmarłym do grobów wkładano przedmioty osobiste, części stroju i ozdoby (zapinki do spinania szat, naszyjniki, bransolety, sprzączki i okucia pasa, paciorki) oraz narzędzia (szczypczyki, noże, przęśliki i szydła). W kilku grobach znaleziono niewielkie gliniane naczynia, które mogły zawierać żywność ofiarowaną zmarłemu.

The graves were also filled with some objects of personal-use; clothes fittings and ornaments: brooches, pendants, bracelets, buckles, belt-ferrules, glass and amber beads and tools: tweezers, knives, spindle-whorls and awls. In some of the graves were discovered clay vessels which might have contained food for the deceased.

Pokryte korozją ▲
 żelazne i brązowe zabytki
 w chwili odkrycia
Iron and bronze artefacts ▲
covered with corrosion
at the moment of discovery

■ Większość zabytków metalowych pochodzących z badań wykopaliskowych pokryta jest korozją. Do zatrzymania procesu dalszego niszczenia konieczna jest ich natychmiastowa konserwacja. Dokładne i ostrożne usunięcie warstwy korozji często ujawnia konstrukcyjne i ornamentacyjne detale zabytków, niewidoczne w momencie odkrycia. Dzięki zabiegom konserwacyjnym możliwe jest odtworzenie oryginalnego wyglądu przedmiotów oraz precyzyjne określenie ich pochodzenia i chronologii.

□ *All artefacts, after being taken from the ground, are covered with corrosion, therefore their immediate conservation is necessary, to prevent from further degradation. Very thorough and careful removal of the corrosion layer often shows construction and ornamental details of the artefacts which had been hidden. It allows not only to reconstruct their original state but, most of all, facilitates more detailed determination of their origins and chronology.*

- ▲ Żelazna zapinka przed konserwacją i po niej; ujawnione szczegóły konstrukcyjne na główce zapinki
- △ *Iron brooch before and after conservation; revealed construction details on the head of the brooch*

- ▲ Sprzączka żelazna przed konserwacją i po niej; widoczne resztki zdobienia ramy oraz detale ornamentacyjne na kolcu
- △ *Iron buckle before and after conservation; visible traces of the ornaments of the frame and ornament details on the spike*

- ▲ Sprzączka brązowa przed konserwacją i po niej; na skuwce i ramie ujawniono, słabo widoczny wcześniej, ornament wybitych kółek
- △ *Bronze buckle before and after conservation; on the ferrule and the frame was discovered an ornament of embossed rings*

- ▲ Moneta brązowa, sesterc wybity przez cesarza Karakallę w 213 r. n.e.
- △ *Bronze coin, sesterce minted during the rule of Roman emperor Karakalla in 213 AD*

Część znajdujących w grobach przedmiotów pochodzących z najwcześniejszego okresu funkcjonowania cmentarzyska, tj. późnego okresu wpływów rzymskich, nosi ślady przepalenia i nadtopienia. Oznacza to, że umieszczano je wraz ze zmarłym na stosie pogrzebowym. W zdecydowanej większości jednak przedmioty były wkładane do grobu dopiero po kremacji. W jednym z pochówków zapinki i sprzączki umieszczono w drewnianej szkatułce obok kości.

In the earliest period of the cemetery functioning, which is the Late Roman Period, some part of the items carry burnt or fire-distorted traces. It means that they had been a part of a funeral pyre, nevertheless, most of them were added to the graves after the cremation. A fragment of wood, preserved under the artefacts, is a proof that in one of the graves the brooches and the buckles were probably kept in a kind of a wooden box next to the bones.

- ▲ Zniszczone przez ogień paciorki z kolorowego szkła
- △ Coloured glass beads damaged by the fire

Ludność zamieszkująca okolice Jeziora Legińskiego utrzymywała dalekosiężne kontakty z ludami zamieszkującymi obszary spoza bałtyjskiego kręgu kulturowego. Świadczą o tym pochodzące z nekropoli w Łężanach rzymskie monety, paciorki z kolorowego szkła czy popularne nad środkowym Dunajem i na Krymie zapinki cykadowe.

People living close to Legińskie lake and burying their dead at the cemetery in Łężany kept far-reaching contacts with the people out of the Balt Culture Circle. The findings like Roman coins, colour, glass beads, or cicada brooches, the last ones probably coming from middle-Danube or Crimea, are its proof.

Tekst: **AGATA WIŚNIEWSKA**

Korekta: **EWA KIEDIO**

Projekt, skład, łamanie: **MARCIN KIEDIO**

Zdjęcia: **JOLANTA BŁASIAK-WIELGUS, JAROSŁAW STROBIN,**
MAGDALENA SUGALSKA, AGATA WIŚNIEWSKA

Okładka: Jezioro Legińskie z lotu ptaka,
fot. **MAGDALENA NOWAKOWSKA**

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Fundacja Dajna im. Jerzego Okulicza-Kozaryna

ul. Pana Tadeusza 6/8, 02-494 Warszawa, tel. +48 501 591 820,
office@dajna.org.pl, www.dajna.org.pl

 DAJNA
FUNDACJA IM. JERZEGO
OKULICZA-KOZARYNA

